

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Luimige Reis langs den Rijn

Hood, Thomas

Amsterdam, 1840

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-140259](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-140259)

AAN GERARD BROOKE.

WAARDE GERARD!

Ik bezocht heden morgen onzen vriend weder, en vond hem in gezelschap van een' man, die, hoewel klein van postuur zijnde, evenwel zulke bijzondere ge-
laatstrekken had, dat het mij onmogelijk was bij zijne physiognomie, en zijn naar de Londensche uitspraak zweemend Engelsch, hem niet met oude kleederen en oranjeappelen te *Holywellstreet* voor de Koninklijke Beurs te verplaatsen. Hij was evenwel een Pruis, die zich alleen de uitspraak van den w — naar de onze had eigen gemaakt.

Ik was ter naauwernood aan dezen M^r. ISAAC MEIJER voorgesteld, of er werd een tweede bezoeker aangemeld, die evenzeer »vereerd en gelukkig was mijne kennis te maken? — maar midden onder die betuiging van eer en geluk, bleef hij op het zien van den kleinen man, even als van eene beroerte getroffen, stokstijf staan. Al zijn bloed scheen hem naar het hoofd te loopen: zijn beleefde lach verdween: — zijn oog vonkelde: hij trok zijn bovenlip op: hij beefde als een riet, en had vrij wat moeite om het overige van zijn compliment

uit te stameren. Alzoo ik iets buitengewoons verwachtte, zag ik den anderen min of meer angstig aan, maar hij was tot mijne verwondering volmaakt kalm en bedaard. Een van beiden moest waar zijn, of dat hij de verlegenheid van den anderen niet bespeurde, of dat hij op dezelve, als iets, hetgeen hem niet bevreemden kon, geen acht sloeg. Aan een algemeen gesprek viel niet te denken: na een zeer kort verwijl, gedurende hetwelk hij het voorwerp van zijne ontsteltenis in het geheel niet toesprak, ging de verlegen man heen, en de ander maakte ook spoedig daarop een einde aan zijne *wisite*. Toen zij heengegaan waren, verklaarde MARKLAND mij het verschijnsel. »De kleine man» zeide hij, »is van het Hebreeuwsche geloof: en de andere behoort tot eene talrijke sekte — door SAPHIR beschreven, wiens Satirieke werken u (dit zij in het voorbijgaan gezegd) — wel zouden aanstaan — in één woord, hij is een Jodenhater — een van die menschen, die wel wilden, dat al de twaalf stammen slechts één nek' hadden. Gij hebt gezien hoe rood hij werd, en gehoord hoe hij stotterde. SHAKESPEARE zegt: »Sommige menschen mogen geen zwijn lijden: andere worden dol als zij eene kat zien: en hier is deze Heer BRIGSELBACH, die verbleekt, ontroerd wordt en kippenvel krijgt, zoodra hij een menschelijk wezen met zwarte oogen en een' haviksnuus ontmoet.»

»Zulk een vooroordeel» zeide ik »is inderdaad zeldzaam, behalve onder de bijgeloovigste Roomsch-Catholijken en de lagere standen.»

»De lagere standen en de Roomsch-Catholijken! — juist het tegendeel is waar. Ik denk, dat gij wel eens

gehoord hebt van die gril eenes Konings, die de Joden het gebruik der Christelijke namen ontzegde, en hun andere vernederende onderscheidingen opleide. Zulk een voorbeeld in zulk een land was genoeg om den Jodenhaat in zwang te brengen, indien die te voren al niet *en vogue* geweest was. Maar men moet in *Duitschland* wonen om de kracht en de spanning van dat gevoel te kennen. Gij zult den uitgever van een openbaar dagblad of zijne medearbeiders niet onder de lagere of onkundige standen rangschikken, en evenwel leende de kleine ISAAC mij onlangs een nieuwsblad, en de twee eerste volzinnen, waarop ik mijne oogen sloeg, behelsden een paar sarkastische anekdotes tegen zijn' landaard. Eene derzelve was koddig genoeg: ik lachte er inderdaad zelf om; maar in dit land worden zulke gevalletjes meer verspreid uit boosaardigheid, dan om den geest, die er in zit. Zij luidde aldus: — Een oude sluwe Jood had eene groote somme gelds voorgeschoten tegen negen ten honderd in plaats van zes, hetgeen de bepaalde rente mogt wezen. Degeen, die het ontving, spartelde daar tegen, en vroeg den woekeraar ten laatste, of hij niet geloofde in een' God, en waar hij wel heen dacht te gaan als hij stierf? — »Och!» zeide de oude Jood, zijn oog tot een' grijnzenden lach toeknijpende: »daar heb ik ook al eens over gedacht; maar, wanneer God er van boven op nederziet, zal hij de 9 voor een 6 aanzien.»

»En wat zegt de Heer MELJER» vroeg ik »van zulke schimpschoten tegen zijne broeders?»

»Weinig of niets. Terwijl ik mijne verontwaardiging over die dingen te kennen gaf, meesmulde hij slechts

en sprak een paar woorden, die zoo veel beteekenden als dat zijn gansche volk tot onderdrukking geboren was. Zij zijn er ook aan gewoon geworden, even gelijk men dat van de paling zegt. In het voorbijgaan zij aangemerkt, dat VON RAUMER spreekt van een Pruisischen vrijzinnige, die *Pruissen* niet beter behandelde dan een beest: — maar hij vergat zekerlijk dit onderdrukt gedeelte van zijne landgenooten. Wat de vaderlandsliefde in het algemeen aangaat, heeft hij gelijk — maar heeft de verlaagde inwoner van de *Juden-Gasse* een vaderland? Van zulk een wezen vaderlandsliefde te verwachten is even zoo goed als dankbare gehechtheid te verwachten van een' behoefligen, die tot geene Parochie behoort. Neen — neen — dat woord zoo dierbaar, zoo heilig voor een' Duitscher, het vaderland, is voor een' Jood slechts een bittere spot. Hij moet er al de belastingen van dragen zonder de gemeenschappelijke voorregten van zijne landgenooten — hij wordt harder behandeld dan eenig lid van het algemeene huishouden — maar heeft hij wel een gelijk aandeel in de voorregten? — bezit hij zelfs wel het regtmatige gedeelte van de liefde zijner broeders en zusters? De Heer BRIGSELBACH kan die vraag beantwoorden. Wat zijn vaderland aangaat, mag een Jood naar waarheid wel zeggen, zoo als de arme Ier van een' onmeêdoogenden vader zeide: Het is waar, hij is mijn vader, maar hij behandelt mij alsof ik zijn zoon bij een' anderen vader en eene andere moeder was!"

Ten einde mijn' vriend uit te hooren, vroeg ik hem of de scherpste schrijvers tegen het land niet van MELJERS geloof waren.

»Ja — HEINE mishandelde *Pruissen* en was een Jood. BÖRNE deed het ook en hij was mede een Jood te *Frankfort* geboren — in de vrije stad *Frankfort*, welker inwoners in de negentiende eeuw zich bij gelegenheid der Christelijke Hoogtijden nog vermaken met de glazen hunner Hebreeuwsche stadgenooten in te slaan! Is het wonder, dat de slagtoffers van zulk een tijdverdrijf gevoelen, denken, spreken en schrijven als wereldburgers? Zoo als STERNE doet met zijn' gevangene, laten wij een' enkelen Jood nemen. Verbeeld hem u daar zittende in zijne donkere kamer, van scheldwoorden en steenen overstelpt, sidderende voor zijn leven en zijne bezittingen, omdat hij zijn geloof niet verzaken en geen worst eten wil. Verbeeld u het gerinkink van die vensterglazen — het gekraak van derzelver sponningen — het heesche getier van het graauw — en denk u dan daarbij een' Pruissischen zedemeester, die het vertrek binnenkomt met eene vlag in elke hand, waarvan op de eene het woord *Vaderland* en op de andere *Broederschap* te lezen staat — en den bevenden ongelukkige nog een paar stompen met de vlaggestokken op den kop geeft, om hem te herinneren, dat hij een Duitscher en een Frankforter is! Is er wel iets treurigers te vinden? Maar de schilderij is nog niet voltooid. Men mag veilig vooronderstellen, dat de arme Jood in dien toestand geen lust heeft om zijne stem te paren met het schrikkelijke geraas, hetwelk hij voor zijn huis hoort; en met dat al dringt de vaderlandsminnende zedemeester aan op een lied, en zet den stotterenden zanger bij wijze van muziekboek eene vertaling voor van Doctor WATT'S Loflied en Dankzegging voor onze geboorte in een Christenland!»

Mij vermakende met MARKHAMS geïmproviseerde verdediging der twaalf stammen, gaf ik hem, bij wijze van scherts, mijn vermoeden te kennen, dat hij gedurende den tijd van zijne schaarschheid van geld misschien door een' van zijne gunstelingen geholpen was geworden: maar hij nam die scherts zeer in ernst op. »Geen schelling, mijn vriend! geen enkelen schelling. Maar ik heb hun voor eenige beleefde goedhartigheid te danken: want het is wis en zeker waar, dat zij ons minder haten dan sommige sekten der Christenen elkander. Het is mijne vaste meening, dat de Joden vele goede eigenschappen bezitten. En waarom zouden zij ook niet? De gekastijde kinderen uit één huisgezin zijn beter dan de bedorvene. Wat hunne eerlijkheid betreft, bedotten zij ons heden per stuk, wel wij hebben hen in vorige tijden in het groot bestolen — en *zoo als de ouden zongen, zoo piepen de jongen*. Daar is mijn kleine MELJER, een Jood tot in den nagel van zijn pink toe, en gedreven door al die zucht tot den kleinhandel, die men zijn volk toeschrijft — hij zal de boeken uit zijne kast, de lepels van zijn tafelbord, het horologie uit zijn' zak verkoopen of verkwanzelen, en evenwel heeft hij mij in al de kleine zaken, die ik met hem heb uitstaan, even zoo eerlijk bediend, alsof hij blond haar, blaauwe oogen en den neus van een' gewonen ambachtsman had. De afpersingen en knevelarijen, welke ik ondervonden heb, werden mij door Christenen aangedaan, en hetgeen zonderling is, het zijn alleen de Joden geweest, die mij in dit land geweigerd hebben geld te schieten. Er zijn een groot aantal arme Joodsche huisgezinnen te *Bendorf*, en in andere dor-

pen aan den *Rijn*, en het is vermakelijk door de vensters van hunne woningen heen de zeven kandelaars van hunne godsdienst te zien branden, voor een verworpen volk in een vreemd land het eenigste licht in hunne duisternis. In eene van die nederige woningen te *Sayn*, heb ik eens mijn hoed en rok in ruiling gelaten voor eene muts en eene kiel, omdat ik een warm togkje hooger op wilde maken. Gedurende mijne gedaanteverwisseling trof een ziekelijk kreupel knaapje mijne aandacht, die zoo wat negen jaren oud zal geweest zijn, en aan eene tafel in een' hoek van de kamer zat: en zijne moeder gaf mij met een zucht, waarvan de beteekenis niet dan te duidelijk was, te kennen, dat hij haar eerstgeboren en eenige zoon was. Bij mijne wederkomst wisselde ik mijne kleederen weder in, en bood de arme lieden eene kleinigheid voor hunne moeite aan, maar zij hielden zich reeds meer dan genoeg betaald met een zeer gewoon blijk van medegevoel van mijn' kant, en weigerden zoo hardnekkig mijn geld aan te nemen, dat ik van de fooi niet af konde komen, dan door dezelve het hulpelooze kind in de hand te stoppen. Het arme onnoozele worpje! Ik wenschte, dat ik er hem nog eens eene konde geven — maar hij was reeds voor den dood bestemd, en zijn bleek vervallen gezigtje scheen alleen door zijne zwarte fonkelende oogen nog te leven!"

»In *Engeland*» voer *MARKHAM* voort, »hebben wij een' Joodschen Sheriff van *Londen* gezien, maar ik geloof heilig en zeker, dat als er iets in staat zoude zijn in deze gewesten een' opstand te doen uitbreken, het niet zoude zijn de koffijhuizen te sluiten, en de nieuws-

bladen te verbieden, maar iemand van Israëls volk tot Burgemeester te maken. Evenwel alle andere onbeschaafde tijdkortingen en volksvermaken geraken met den voortgang van de beschaving in onbruik: de hanengevechten zijn afgeschaft; het kneppelen van eene kat is gedaan: zet uwen hoed op, mijn vriend! en laten wij om der Christenheid, en om der menscheit wille, hopen, dat het haten en vervolgen der Joden niet het laatste van alle andere misbruiken zal worden afgeschaft!?"

Onze eerste wandeling was over de markt, welke stikvol was van vrouwen, bij vele waarvan ik een kropgezwel opmerkte. Men heeft voorondersteld, dat zulk een ongemak ontstaat door het drinken van sneeuwwater: maar alzoo dit land overvloedig is voorzien van voortreffelijke bronnen, kan men bezwaarlijk zulk eene meening aannemen. Naar MARKHAMS gedachte ontspruit hetzelfde uit eene plotselijke stremming der uitwasing, en de zamentrekking der zweetgaten door de gure bergwinden, terwijl de vrouwen met ontbloote halzen in den brandenden zonnegloed loopen. Ik vroeg hem of de berigten aangaande den onvermoeiden ijver en den zwaren arbeid der Duitschers echt waren. »In de steden» zeide hij »misschien wel niet; de mannen zijn aldaar of trager, of zij bezitten minder lichaamskracht dan de Engelschen. Ik heb dikwijls gezien dat drie of vier knapen gebruikt werden om eene vracht te trekken, waartoe men in *Londen* er slechts een of twee zoude bezigen. Somwijlen ziet men er drie voor een' kleinen balk gespannen: misschien is er dan eene vrouw bij, en ik heb opgemerkt, dat zij dan altijd even

als het gewilligste paard den meesten arbeid doet. De teedere sekse heeft hier inderdaad het hardste lot; want behalve hetgeen bij ons voor het mannenwerk gehouden wordt in het veld en op het water, hebben de vrouwen nog al hare huisselijke bezigheden te verrigten. Wat den boerenstand aangaat, onder dezen is een harde arbeid een vereischte: de landerijen zijn zwaar belast, zoodat zij niet dan door een' noesten vlijt hunne welvaart kunnen verzekeren, en dewijl er geen armenkas bestaat, om op te rekenen, moeten zij of hard werken of gebrek lijden. Gij kunt hun zwaren arbeid en hun sober voedsel uit hunne gelaatstrekken lezen. Let eens op de boerenmeisjes, die arme zielen...."

»Wat dat aangaat?" zeide ik, op een groepje derzelve wijzende, »ik zie niet anders dan roode, bolle wangen en dikke armen, en dank zij de korthed van hare rokken, ik bespeur, dat zij ook tamelijk wigtige kuiten schijnen te hebben."

»O!" hervatte MARKHAM, »deze zijn minnemoeders, en komen zoo als men aan hare kleeding kan zien, uit eene andere landstreek: *Saksen* misschien of *Beieren*. Maar zie die daar ginder met hare gerimpelde voorhoofden en scherpe gelaatstrekken, meer naar hoogbejaarde moeders, dan naar jonge dochters gelijkende: merk de platheid van hare boezems op en de grofheid van haar beengestel, die haar de gelijkenis geeft naar mannen in vrouwenkleederen. En dat is geen wonder; de arbeid dien zij voor eene kleinigheid moeten verrigten, is somtijds pijnlijk om te aanschouwen. In den verleden zomer kochten wij een klein vat wijn van eene vrouw, welke een' kleinen wijngaard bezit, en toen het

ons werd geleverd, ergerde het ons te vernemen, dat zij hetzelfde van haar dorp af eene mijl ver, op haar hoofd gedragen had! Inderdaad, moeite en tijd, die elders op zulk een' hoogen prijs gesteld worden, schijnen hier weinig of niets waardig te zijn, en de verspilling van beiden is somtijds te verwonderen. Zoo is het b. v. niets ongewoons in de straten van *Coblenz*, een dik man, een' dikken hond en een dikken stok te zien, alle even druk bezig om een klein kalfje van acht dagen oud voort te drijven.

Bij toeval heb ik de waarheid dier opheldering van *MARKHAM* met eigene oogen gezien en er een schetsje van gemaakt. Ik wil ook trachten dien moeilijken en vervelenden arbeid te beschrijven. De dikke man met den dikken stok gaat vooraan, dan komt het waggelende kalf en ten laatste de dikke hond. Op eene zeer regelmatige wijze springt de dikke hond nu aan de eene en dan aan de andere zijde van het kalf, hetwelk door een natuurlijk instinct twijfelende, of die sprongen niet voor zijn vermaak moeten dienen, stil blijft staan, om zijn' viervoetigen metgezel eene poos aan te kijken. Dewijl dit een oponthoud veroorzaakt, begint de dikke man aan het touw te rukken, alsof hij den kop van het arme dier af wil trekken, hetwelk natuurlijk zoo hard als het kan, achteruit gaat. Dan houdt de dikke man op te trekken, maar achter het kalf gaande, begint hij het uit al zijne magt voort te duwen, waarbij hij geen andere baat vindt, dan dat het kalf na een paar schreden regs of links gedaan te hebben, een sprongetje maakt, en zich op eens met zijn' kop bevindt, waar zijn staart zijn moest, te weten:

naar de plaats gekeerd vanwaar het gekomen is. Dan wordt het omgezet en weder in de behoorlijke rigting geplaatst, eene zeer moeilijke *manoeuvre*, want terwijl dezelve verrigt wordt, houdt de dikke hond niet op de zaak zeer ongemakkelijk te maken door rondom en tusschen de beide partijen in te springen. Nu begint de dikke stok zijne rol te spelen, met welke de dikke man den dikken hond bedreigt, die een' afstand van circa twaalf ellen uit de zijde springt — het kalf springt dezen in eene speelzieke luim achterna — het touw geraakt om de beenen van den dikken man verward — en de geheele zaak zit daarmede in de war! *Polttausend!* maar ten laatste geraakt het weder los. Het lastige kalf, hoezeer volgens alle grondbeginselen van matigheid opgebracht, gaat voort met van den eenen kant van de straat naar den anderen te springen, en weigert ten laatsten een' poot meer te verzetten: — de dikke man geeft het met zijn' dikken stok een prik, en het valt neder op de straat. Dan ligt de dikke man uit loutere wanhoop het kalf van de straat af en op zijne schouders — draagt het totdat hij doodelijk vermoeid is — zet het kalf op zijne eigene pooten neder — de dikke hond springt er als te voren rondom heen, — en dan — *Da Capo!*

Om tot mijn onderwerp weder te keeren — ik ging voort MARKHAM te ondervragen, ten aanzien van *Pruisen* en deszelfs gelukkigen, vrijen, welvarenden boerenstand. »Vrij!» riep hij uit: »hoe zoude hij vrij kunnen zijn, waar niemand anders dat is of zijn kan onder den vrijmagtigen wil van een eenigen? Wat zijn geluk aangaat, dat kunt gij zelf beoordeelen.

Ga naar een van die dorpen, die er van den *Rijn* af zoo schilderachtig uitzien — kijk er eens binnen eene openstaande deur, en gij zult een donker, morsig, akelig vertrek zien met geen het minste voorwerp van waarde voor eene inbeslagneming. Vraag uzelf dan vanwaar het komt, dat die bleeke, afgesloofde gezigten, die u door de vensters nakijken, zoo somber en phlegmatisch zien — vanwaar de kinderen op de straat er zoo geesteloos, zoo verstompt, zoo vroegtijdig verouderd uitzien. Aan den *Moezel* is de boerenstand zichtbaar in een' kommervollen toestand, en hunne wijnen worden tot een' voor hen schadelijken prijs door de kapitalisten opgekocht. Doch er is een redmiddel op uitgevonden" voer MARKHAM met een' bitteren grimlach voort: »zij zullen den wijn in zijn' groei verkopen en zijdewormen kweeken! Dit opmerkenswaardig ontwerp is sterk aanbevolen in de »*Rhein- und Moselzeitung*» met eene deftige berekening van de overgrootte waarde van de ruwe zijde, benevens derzelve grootere waarde, nadat de zijde tot satijn, taf en *Gros de Naples* bewerkt zal zijn. Er zijn slechts twee punten, waaraan die Wijzen niet gedacht hebben. Moer-beziënboomen groeijen langzaam, en waarvan zullen de arme boeren in dien tusschentijd leven? Doch vooronderstel, dat de boomen opgegroeid zijn, de wormen uitbroeid, gevoed, veranderd, in duizenden van popjes besloten zijn, is het niet waarschijnlijk, dat dezelfde noodlottige oorzaken en handeldrijvende zwaarigheden, welke hun den marktprijs van den wijn bedorven, hun ook even noodlottig zullen zijn in hun zijdehandel? Behalve dat, de Moezelwijn groeit alleen aan den *Moe-*

zel, en in het andere artikel heerscht eene groote mededeling. Maar de fout ligt in het stelsel en niet in het artikel, en wanneer iemand met schade handel drijft, is het hetzelfde of hij in vijgen of in spijkers doet."

Op onze verdere wandeling kwamen wij op een klein vierkant plein, in welks midden wij een buitengewoon voertuig zagen, hetwelk wij, als er geen opschrift op gestaan had, voor de kast van een Mammouth of olifant hadden kunnen houden. Het was negen Deutsche voeten breed en zesendertig voeten lang. MARKHAM wees het mij met dartele vrolijkheid aan. »Dat onhandelbaar werktuig" zeide hij: »is eene uitvinding van een der Krijgs-Commissarissen, zekeren BOHNE. Veertien dagen geleden is hetzelfde van *Berlijn* gegaan met elfduizend schakos, waarvan er onder weg te *Erfurt* en te *Mentz* tweeduizend afgeladen zijn. De overigen zijn naar *Luxemburg* bestemd. De Duitschers hebben een spreekwoord; komt men over den hond, dan komt men over den staart, maar in dit geval haakte het bij den staart. De monstermachine had het grootste gedeelte van den weg afgelegd, toen zij steken bleef in de poort van *Bacharach*, aldus den snelwagen, de extraposten, en alle andere rijtuigen achter zich den weg stremmende: zij bragt vervolgens twee dagen door met rondom *Boppard* te gaan, want zij moest uit elkander genomen en te water rondom de stad vervoerd worden — en nu staat zij hier te wachten op de nieuwe hinderpalen, die dezelve voor het bereiken van hare bestemming nog dreigen. Evenwel brengt zij hare zedeles met zich mede. GÖRNE beschuldigde de Engelschen van